

*Ситняківська С. М.,
к.п.н., доцент кафедри соціальної педагогіки
та педагогічної майстерності*

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сьогодні жодна розвинута держава не може обійтися без фахівців соціальної сфери, які пройшли підготовку в університетах та спеціальних навчальних закладах. Соціальні працівники професійно допомагають усім нужденним вирішувати проблеми, що виникають в їх повсякденному житті. Вони не тільки знімають соціальну напруженість, але і беруть участь у розробці законодавчих актів, покликаних більш повно виразити інтереси різних верств населення.

Інтенсивний розвиток соціальної сфери, розширення кадрового ресурсу, що спостерігається останнє десятиріччя в Україні, поглиблення існуючих та поява нових проблем соціального життя, оформлення специфіки потреб вразливих категорій населення, на яких і спрямовується діяльність фахівців соціальної сфери, потребують підвищення уваги до вироблення відповідних професійних вимог, специфічних умінь та навичок фахівців, які виступають у ролі суб'єкта – об'єкта соціальної перцепції. Відповідно до соціальних викликів у практиці діяльності вітчизняної вищої школи сформувалися різноманітні підходи щодо підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Процес формування системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах вищого навчального закладу регламентується низкою нормативних документів, у яких відображено мету, цілі освітньо-професійної підготовки, предмет діяльності майбутнього фахівця соціальної сфери, визначено головні функції такого роду фахівців та вимоги, які ставлять до фахівців соціальної сфери, а також місце таких фахівців в державній системі соціального захисту – освітньо-кваліфікаційна характеристика. Головним документом, на основі якого створюються інші документи щодо освітньо-

кваліфікаційних характеристик фахівця, є Державний галузевий стандарт підготовки фахівця [1].

У сучасних наукових дослідженнях І. Зверевої, Р. Вайноли, С. Сисоєвої, А. Капської, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко обґрунтовано системний, особистісно-діяльнісний та індивідуально-творчий підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери: розроблено теоретичні засади підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах неперервної освіти, визначено основні змістові, процесуальні особливості підготовки до соціальної та соціально-педагогічної діяльності [1].

Р. Вайнола, С. Сисоєва акцентують на важливості особистісного розвитку фахівця соціальної сфери у процесі професійної підготовки. На основі теоретичного узагальнення науковцями запропоновано новий підхід до розв'язання проблеми особистісного розвитку майбутнього фахівця соціальної сфери в процесі професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу, що знайшло своє відображення в розробці й обґрунтуванні педагогічних засад особистісного розвитку майбутнього фахівця соціальної сфери у вищому навчальному закладі [1].

Пошуком ефективних шляхів професійної підготовки фахівців соціальної сфери займалися також В. Г. Бочарова, Ю. Н. Галагузова, Н. А. Сейко. Ці дослідження були викликані рядом соціально-економічних та соціокультурних чинників, які спричинили безліч соціальних проблем у державі в кінці ХХ – на початку ХХІ століття: проблеми соціального захисту та підтримки незахищених верств населення (біженці, мігранти, вимушені переселенці, інваліди), проблеми соціального виховання, набуття молодими фахівцями соціального та професійного досвіду, що спричинило потребу великої кількості високоякісних фахівців соціальної сфери. Система професійної вузівської підготовки була покликана забезпечити українське оновлене суспільство такими фахівцями.

Введення інституції професійної підготовки фахівців соціальної сфери було обумовлене потребою у фахівцях, здатних оволодіти сучасними

технологіями соціальної та соціально-педагогічної роботи, сукупністю професійних дій, спрямованих на встановлення, збереження чи поліпшення соціального функціонування дітей та молоді, а також на попередження негативних соціальних процесів. Тому головною метою діяльності фахівців соціальної сфери є створення умов для саморозвитку, самоствердження особистості, підтримки і стимулюванні людини до активної життєдіяльності [1].

Говорячи про специфіку підготовки фахівців соціальної сфери, слід відзначити різноманітність видів діяльності, якими доведеться займатися майбутньому професіоналу. Соціальний працівник відіграє активну роль в плануванні, узгодженні дій різних систем соціальної допомоги населенню. Він справляє безпосередній вплив на особу чи групу людей. Це не стільки виховний, словесний, як діяльнісний процес, створення умов для розвитку особи чи системи, просування до наміченої мети за допомогою відповідних засобів і методів.

Цей процес - взаємодія (інтеракція), тобто вплив на свідомість клієнта соціального працівника та інших факторів, його прихильне і правильне сприймання і відповідне реагування, ставлення до суб'єктів впливу, тобто зворотна дія, координування, коригування взаємних зусиль [2, 3].

Джерелами впевненості соціального працівника у праві справляти такий вплив є його знання та досвід, поінформованість, узаконені повноваження, статус і репутація, харизматичні дані, особиста привабливість та інші риси. Вони набуваються, насамперед, у процесі навчання, а також самовиховання, життєвої практики.

Фундаментальне значення мають знання і досвід, набутий впродовж навчання, адже на них ґрунтується вміння впливати на інших людей. Рівень, глибина і якість підготовки визначають професіоналізм працівника в будь-якій сфері діяльності. Не є винятком і діяльність фахівців соціальної сфери.

Головне для майбутніх спеціалістів соціальної сфери - мислити системно, діалектично, не втрачати цілого через часткове, бачити завжди клієнта з усіх

боків, а не симптоми чи окремі ознаки його «недуги» і втрати опори в сім'ї, на роботі, в побуті, у суспільстві. Теоретичні дисципліни допоможуть поєднати частини в ціле, дотримуючись принципу діалектичної єдності в підході до людини і суспільства. Соціальний і науковий прогрес коригуватиме зміст і методику навчання в університеті, формуватиме спеціаліста цього профілю, критерії оцінки знань і навичок, найбільш раціональні шляхи і методи їх засвоєння.

Отже, соціальна робота в кризовій соціально-економічній ситуації в Україні необхідна, а українське суспільство в ході своєї наступної трансформації довго відчуватиме гостру потребу в кваліфікованих фахівцях для її повсюдного, вмілого та ефективного здійснення. Сьогодні в Україні негативні тенденції спостерігаються у багатьох напрямках соціальної сфери: зменшення чисельності населення, збільшення кількості розлучень, а отже і проблемних сімей, сиріт, відбувається старіння населення, зубожіння, а тому поширюється жебрацтво, через неякісне медичне обслуговування зростає кількість неповноцінних дітей, інвалідів, широко розповсюджені захворювання на венеричні хвороби, у тому числі на СНІД, що зазвичай трапляється під час суспільних негараздів, зростає захворюваність на наркоманію і токсикоманію, зростає злочинність.

На соціальну сферу впливає економічна ситуація в країні: спад виробництва, зниження продуктивності праці, знецінення заощаджень населення внаслідок гіперінфляції, зниження реальної заробітної плати і пенсій, падіння рівня зайнятості, зростання безробіття. За таких умов населення деморалізується. Тому діяльність фахівців соціальної сфери на сьогодні залишається вкрай перспективною і необхідною роботою і вимагає від вітчизняних вузів висококваліфікованих, професійних фахівців.

Використана література

1. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки: Монографія / Вайнола Р. Х. / За ред. С.

- О. Сисоевої. – Запоріжжя: Хортицький навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр, 2008. – 460 с.
2. Основи соціальної роботи: Підручник / відп. ред. П. Д. Павленок .- 2-е видання . — М.: ИНФРА-М, 2001.-305 с.
3. Соціальна робота / Під загальною редакцією проф. В. І. Курбатова. - Ростов н / Д: «Фенікс 2000. - 576 с.